УДК 336.226.1
JEL H21, H25, H26
DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-15-24

Порохнюк І.І.
аспірант,
Державний податковий університет
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-6985-1457
Ivanna Porokhniuk
State Tax University

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

SYSTEMATIZATION OF FOREIGN EXPERIENCE IN CORPORATE TAXATION AND ITS APPLICATION IN UKRAINE

Анотація. *Корпоративний податок на прибуток підприємств в Україні традиційно формує порівняно невелику частку доходів зведеного бюджету (близько 7–10 %), що значно поступається податку на додану вартість і податку на доходи фізичних осіб. Така ситуація зумовлена як структурними особливостями національної економіки, так і недоліками податкової системи, зокрема схемами мінімізації прибутку, значним тіньовим сектором та перенесенням збитків минулих періодів. Водночас європейські країни накопичили значний досвід побудови корпоративних податкових режимів, які поєднують фіскальні потреби держави зі стимулами для інвестицій і реінвестування. У низці юрисдикцій застосовуються знижені ставки для малого та середнього бізнесу. Естонська та латвійська моделі оподаткування лише розподіленого прибутку демонструють позитивний вплив на реінвестування та накопичення капіталу. Паралельно зі зниженням ставок ЄС та ОЕСР посилили антиухильні інструменти: правила контрольованих іноземних компаній, обмеження вирахування відсотків, exit tax, правила гібридних невідповідностей і глобальний мінімальний податок у розмірі 15 %. На основі аналізу сформульовано пріоритетні напрями реформування в Україні: поетапне запровадження елементів оподаткування розподіленого прибутку, диференціація ставок для менших підприємств, цільові стимули для НДДКР та інвестицій, обмеження перенесення збитків, повна імплементація антиухильних директив ЄС і глобального мінімального податку, а також модернізація податкового адміністрування. Реалізація має бути поступовою, супроводжуватися компенсаторними фіскальними заходами та діалогом із бізнес-спільнотою.*

Ключові слова: *корпоративний податок на прибуток, зарубіжний досвід, податкова політика, податкова реформа, податок на розподілений прибуток, Європейський Союз, антиухильні правила.*

Abstract. Introduction. *Corporate income taxation remains one of the most complex and strategically important components of national tax systems. In Ukraine the corporate income tax currently contributes a relatively modest share of consolidated budget revenues (approximately 7–10 per cent), lagging behind value-added tax and personal income tax. This situation is caused both by structural features of the economy and by deficiencies in the tax system itself, including profit-minimisation schemes, a sizeable shadow sector and the carry-forward of prior-year losses. At the same time, European countries have accumulated substantial experience in designing corporate tax regimes that balance fiscal needs with incentives for investment and reinvestment. The European Union continues to advance harmonisation through the global minimum tax (Pillar Two), anti-avoidance directives and proposals for a common tax base. Against this background, systematic examination of foreign practices is essential for Ukraine's tax-policy reform and for approximation to EU standards.* ***Purpose.*** *The purpose of the article is to systematise foreign, primarily European, experience in the organisation of corporate taxation and to substantiate concrete directions for applying this experience to the improvement of corporate tax policy in Ukraine.* ***Methods.*** *The research rests on a combination of theoretical analysis and the comparative method. Models of corporate taxation were identified and classified by means of systematisation and comparative analysis. Statutory rates, tax-base design, incentive instruments and anti-avoidance rules were compared across EU Member States and Ukraine. Regulatory documents of the European Union and the OECD, together with statistical data published by the OECD, Eurostat, the Tax Foundation and KPMG, served as the empirical basis. Expert assessments of the Estonian distributed-profit model and of proposed Ukrainian reforms were also examined.* ***Results.*** *The study shows that the average statutory corporate tax rate in the European Union has declined to approximately 21–21.6 per cent, while the tax base has been broadened and targeted incentives (especially research-and-development tax credits) have been introduced. Several jurisdictions apply reduced rates for small and medium-sized enterprises. The Estonian and Latvian systems, which tax only distributed profits, have demonstrably encouraged reinvestment and capital formation. Parallel to rate reductions, the EU and the OECD have strengthened anti-avoidance instruments: controlled-foreign-company rules, interest-limitation rules, exit taxation, hybrid-mismatch rules and the 15 per cent global minimum tax. Ukraine has already taken first steps toward BEPS implementation, yet further alignment remains necessary. On the basis of this evidence the article formulates six priority directions for Ukrainian reform: gradual introduction of elements of distributed-profit taxation; differentiation of rates for smaller enterprises; targeted R&D and investment incentives; tighter limitation of loss carry-forwards; full transposition of EU anti-avoidance directives and the global minimum tax; and modernisation of tax administration through digital services, advance rulings and risk-based audits.* ***Conclusions.*** *Foreign experience demonstrates that a corporate income tax can simultaneously fulfil fiscal and regulatory functions when rates, the tax base and anti-avoidance rules are carefully calibrated. For Ukraine the recommended measures offer a pathway to raise the fiscal yield of the tax without increasing the nominal burden on business, while improving the investment climate and advancing regulatory approximation with the*

© Порохнюк І.І., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

European Union. Implementation should be gradual, accompanied by compensatory fiscal measures and continuous dialogue with the business community. Further research is required to quantify the fiscal and economic effects of each proposed change and to monitor the practical outcomes of international tax initiatives in the Ukrainian context.

Keywords: *corporate income tax, foreign experience, tax policy, tax reform, distributed profit tax, European Union, anti-avoidance rules.*

Постановка проблеми. Корпоративне оподаткування є важливою складовою податкових систем розвинених країн і водночас одним з найскладніших елементів податкової політики. Податок на прибуток підприємств виконує як фіскальну функцію (забезпечення надходжень до бюджету), так і регулюючу (вплив на інвестиційну та фінансово-господарську діяльність підприємств). В Україні податок на прибуток підприємств традиційно формує значно меншу частку доходів бюджету, ніж непрямі податки та податки з доходів фізичних осіб. За останніми даними, частка податку на прибуток підприємств у доходах зведеного бюджету України становить лише близько 7–10 % [9], тоді як податок на додану вартість та податок на доходи фізичних осіб забезпечують сумарно понад 30 % доходів. Для порівняння, у розвинених країнах корпоративний податок також не є основним джерелом бюджету: наприклад, у США частка податку на прибуток корпорацій у доходах федерального бюджету становить близько 11 %, а в середньому по OECD – близько 12 % у 2023 році [18], однак у деяких європейських країнах, що залучають значні інвестиції, ця частка може бути вищою (Ірландія – понад 20 %) [18].

Невисока фіскальна роль корпоративного податку в Україні зумовлена як об'єктивними факторами (структура економіки, рентабельність підприємств), так і недоліками податкової системи – наявністю схем мінімізації прибутку, тіньового сектора економіки, податкових пільг та збитків минулих років, що переносяться [8]. Отже, постає проблема підвищення ефективності справляння податку на прибуток підприємств та посилення його ролі у формуванні бюджету без шкоди для інвестиційного клімату. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю реформування вітчизняної системи корпоративного оподаткування з урахуванням найкращих зарубіжних практик, особливо досвіду країн Європи, де напрацьовано різні моделі оподаткування прибутків корпорацій та інструменти стимулювання бізнес-активності через податкову політику [3; 12]. Зарубіжний досвід може надати цінні уроки для України в контексті євроінтеграції та гармонізації податкового законодавства з вимогами ЄС [1]. Таким чином, систематизація і аналіз цього досвіду є своєчасними і затребуваними для обґрунтування напрямів вдосконалення податку на прибуток в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика оподаткування прибутку підприємств та адаптації зарубіжного досвіду до вітчизняних умов відображена в працях багатьох науковців. Зокрема, Б. Маряниченко та А. Педько досліджували фіскальну ефективність ключових корпоративних податків, зокрема податку на прибуток, у порівняльному міжнародному контексті [8]. В. Краєвський, М. Скорик та О. Іванишина у статті 2025 року проаналізували порівняльну фіскальну парадигму податку на прибуток підприємств і корпоративного податку в обліково-аналітичному вимірі, що є актуальним для розуміння відмінностей національної та європейської моделей [7]. Я. Ярема та І. Бей розглядали можливості адаптації зарубіжних моделей оподаткування прибутку корпорацій до української практики, наголошуючи на потенціалі податкових механізмів щодо стимулювання реінвестування прибутку та залучення інвестицій. Особливу увагу в цьому контексті приділено досвіду Естонії, де оподаткування нерозподіленого прибутку має специфічні особливості [12]. Зарубіжний досвід реалізації податкової політики, спрямованої на стимулювання підприємницької активності, досліджувала З. Горпинюк, приділяючи особливу увагу податковим інструментам підтримки малого та середнього бізнесу [3].

Окремий напрям наукових досліджень становлять питання запровадження податку на розподілений прибуток і можливості його застосування в Україні. Зокрема, Д. Заха та О. Бетлій аналізували міжнародний досвід використання відповідної моделі оподаткування [4; 5]. В. Герасимова та Н. Алафанова узагальнили практику оподаткування прибутку в Естонії, Македонії, Молдові та Грузії, визначивши потенційні переваги й ризики адаптації відповідних підходів до українських умов [2]. У цьому контексті особливий інтерес становить естонська модель, за якої оподаткування прибутку пов'язане з його розподілом, що створює стимули для реінвестування коштів у розвиток підприємств. Водночас досвід інших країн свідчить про необхідність урахування можливих фіскальних ризиків і забезпечення стабільності бюджетних надходжень. З. Калініченко досліджувала потенційні наслідки запровадження податку на виведений капітал, зокрема його можливий вплив на інвестиційну активність підприємств і доходи бюджету [6].

Отже, аналіз наукових праць засвідчує, що, попри значний внесок вітчизняних дослідників у вивчення проблем корпоративного оподаткування, низка питань залишається дискусійною. Зокрема, подальшого дослідження потребують визначення оптимальної моделі оподаткування прибутку підприємств в Україні, забезпечення балансу між фіскальною ефективністю податку та його стимулюючим впливом на інвестиційну й підприємницьку діяльність, а також адаптація національного податкового законодавства до вимог і підходів Європейського Союзу [1]. Необхідність комплексного розв'язання зазначених проблем зумовлює актуальність подальших досліджень, спрямованих на обґрунтування напрямів удосконалення системи оподаткування прибутку підприємств з урахуванням міжнародного досвіду та особливостей економічного розвитку України.

Метою статті є систематизація зарубіжного досвіду організації корпоративного оподаткування, передусім у країнах Європи, та обґрунтування можливостей його адаптації до українських умов. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: дослідити сучасні тенденції розвитку корпоративного оподаткування в зарубіжних країнах; визначити основні моделі та механізми оподаткування

прибутку підприємств; узагальнити європейський досвід застосування податкових пільг і стимулів, а також заходів протидії ухиленню від оподаткування; на основі узагальнення та порівняльного аналізу зарубіжної практики розробити рекомендації щодо вдосконалення системи оподаткування прибутку підприємств в Україні, спрямовані на стимулювання інвестиційної активності, забезпечення стабільності бюджетних надходжень і підвищення конкурентоспроможності національної податкової системи.

Методологічною основою дослідження є комплексний підхід, що поєднує теоретичний аналіз та порівняльний метод. Застосовано методи систематизації та класифікації для виокремлення моделей корпоративного оподаткування в різних країнах. Метод порівняльного аналізу використано для зіставлення ставок оподаткування, елементів податкової бази та інструментів податкової політики в Україні та зарубіжних країнах. Метод аналізу документів застосовано при вивченні нормативно-правових актів ЄС (директив, планів BEPS, ініціатив OECD щодо мінімального податку) [13; 19] та проєктів змін до Податкового кодексу України. Для оцінки динаміки податкових ставок та надходжень використано статистичні дані OECD, Євростату, звіти Tax Foundation та KPMG [18; 14; 21; 17; 15]. Теоретичні узагальнення зроблено на основі аналізу наукових публікацій українських і зарубіжних економістів. При формулюванні рекомендацій враховано вимоги Директив ЄС і зобов'язання України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС [1; 13].

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з характерних тенденцій розвитку корпоративного оподаткування протягом останніх десятиліть є зниження номінальних ставок податку на прибуток підприємств у поєднанні з переглядом податкової бази та вдосконаленням механізмів податкового адміністрування. Якщо у 1980-х роках у багатьох розвинених країнах ставки корпоративного податку були значно вищими, то в сучасних умовах спостерігається загальне зниження їхнього рівня. За даними Tax Foundation, середня комбінована номінальна ставка корпоративного податку в країнах Європейського Союзу у 2025 році становила близько 21,5 %, а у 2026 році – 21,6 % [21].

Водночас податкова політика європейських держав характеризується значною диференціацією ставок. У країнах Центральної та Східної Європи застосовуються порівняно низькі ставки: в Угорщині – 9 %, Болгарії – 10 %, тоді як в Ірландії стандартна ставка становить 12,5 %, а на Кіпрі з 1 січня 2026 року – 15 % (раніше 12,5 %). В інших країнах податкове навантаження є вищим: у Франції комбінована номінальна ставка у 2026 році становить близько 25,8 %, у Німеччині – 30,1 %, а на Мальті – 35 % [21; 22]. Відмінності зумовлені не лише розміром базової ставки, а й особливостями місцевого оподаткування, додатковими зборами та структурою національних податкових систем.

Важливо враховувати, що номінальна ставка не відображає повною мірою фактичного податкового навантаження на підприємства. Останнє залежить від правил визначення оподатковуваного прибутку, можливостей перенесення збитків, амортизаційної політики, податкових пільг і спеціальних режимів. У низці європейських країн передбачено пільгові умови для малого бізнесу. Зокрема, у Польщі за дотримання встановлених законодавством критеріїв малі платники податків можуть застосовувати ставку 9 % замість стандартної ставки 19 %. У Бельгії для відповідних малих компаній за виконання законодавчих умов передбачено ставку 20 % щодо перших 100 тис. євро оподатковуваного прибутку. У Великій Британії діє ставка 19 % для компаній із прибутком до 50 тис. фунтів стерлінгів, тоді як основна ставка становить 25 %; для проміжного діапазону прибутку передбачено механізм граничного податкового полегшення [21; 17]. Такі інструменти спрямовані на підтримку малого підприємництва та зменшення податкового навантаження на компанії відповідного розміру. Водночас умови їх застосування необхідно оцінювати з урахуванням критеріїв доступу до пільг і можливих фіскальних наслідків.

Окрему групу становлять моделі оподаткування розподіленого прибутку. В Естонії та Латвії оподаткування прибутку компаній пов'язане насамперед із його розподілом, тоді як прибуток, що залишається в підприємстві, за загальним правилом не оподатковується до моменту розподілу. У 2025 році в Естонії стандартну ставку оподаткування розподіленого прибутку підвищено до 22 %. Подібний підхід створює стимули для реінвестування коштів у розвиток підприємств, проте його фіскальні результати залежать від структури економіки, практики розподілу прибутку та особливостей податкового адміністрування.

Як засвідчують дані таблиці 1, системи корпоративного оподаткування європейських країн відрізняються не лише рівнем номінальних ставок, а й підходами до визначення податкової бази, оподаткування розподіленого прибутку, застосування податкових стимулів і розподілу бюджетних надходжень. Тому порівняння зарубіжного досвіду потребує комплексного аналізу моделей оподаткування прибутку корпорацій, механізмів підтримки інвестиційної діяльності та інструментів забезпечення дотримання податкового законодавства [2; 4; 18].

У міжнародній практиці сформувалися різні моделі оподаткування прибутку корпорацій, які відрізняються підходами до усунення або пом'якшення подвійного оподаткування прибутку на рівні підприємства та його власників, а також створюють неоднакові стимули для реінвестування [2; 4; 18]. За класичної моделі прибуток оподатковується на рівні підприємства, а дивіденди, виплачені акціонерам, можуть додатково оподатковуватися на рівні їх отримувачів. Для пом'якшення подвійного оподаткування країни застосовують знижені ставки податку на дивіденди, часткове звільнення відповідних доходів або інші механізми. Іншим підходом є система повного чи часткового зарахування корпоративного податку акціонерам, яка передбачає врахування податку, сплаченого компанією, під час оподаткування дивідендних доходів фізичних осіб. Водночас у сучасній європейській практиці такі системи мають обмежене поширення порівняно з класичною моделлю та механізмами звільнення дивідендів.

Особливий інтерес становить модель оподаткування розподіленого прибутку, за якої податкові зобов'язання виникають переважно під час розподілу прибутку або здійснення операцій, прирівняних до його розподілу. Такий підхід застосовується, зокрема, в Естонії та Латвії. В Естонії відповідну модель запроваджено у 2000 році, а в Латвії – у 2018 році [2; 4; 5].

Таблиця 1

Ставки корпоративного податку на прибуток в окремих країнах Європи у 2025-2026 рр.

Країна	Ставка, %	Особливості
Угорщина	9	Одна з найнижчих стандартних ставок у ЄС
Болгарія	10	Єдина стандартна ставка
Ірландія	12,5	Для доходів від звичайної підприємницької діяльності; для певних великих груп діють інші правила
Кіпр	15	З 1.01.2026 підвищено з 12,5 % до 15 %
Польща	19 / 9	Знижена ставка для платників, які відповідають установленим критеріям
Естонія	0 / 22	0 % на нерозподілений прибуток
Латвія	0 / 20	0 % на нерозподілений прибуток
Франція	25	Комбінована ставка з урахуванням додаткових складових
Німеччина	~30	15 % федеральний + місцевий промисловий податок
Бельгія	25 / 20	20 % на перші 100 тис. євро
Україна	18	Стандартна ставка податку на прибуток підприємств
Середній показник у країнах ЄС	~21,6	Середня комбінована номінальна ставка

Джерело: сформовнао автором на основі [18; 14; 21; 22; 17]

Її основна особливість полягає у відстроченні оподаткування прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства, що потенційно створює стимули для реінвестування коштів і нарощування власного капіталу. Водночас позитивний вплив такої моделі на інвестиційну активність не слід розглядати ізольовано від інших чинників економічного розвитку, зокрема інституційного середовища, доступності фінансування та загальної інвестиційної привабливості країни.

Досвід Естонії неодноразово ставав предметом дослідження українських науковців у контексті реформування корпоративного оподаткування. У 2018 році в Україні розглядалася законодавча ініціатива щодо запровадження податку на виведений капітал, однак повного переходу до такої моделі не відбулося [2; 6]. Її потенційне застосування потребує оцінювання не лише очікуваного впливу на реінвестування прибутку, а й можливих коротко- та довгострокових наслідків для бюджетних надходжень.

Поряд із зазначеними моделями окремі країни застосовували альтернативні механізми коригування податкового навантаження на капітал, зокрема режим ACE (Allowance for Corporate Equity). Він передбачає можливість відрахування з оподатковуваного прибутку умовної дохідності власного капіталу, що зменшує податкову перевагу боргового фінансування порівняно з фінансуванням за рахунок власних коштів. Такий підхід спрямований на стимулювання капіталізації підприємств, зниження надмірної залежності від позикових ресурсів і зменшення податкових викривлень у виборі джерел фінансування [18]. Водночас ефективність його застосування залежить від параметрів відповідного режиму, бюджетної вартості податкової пільги та механізмів запобігання зловживанням.

Важливою складовою порівняльного аналізу є порядок визначення податкової бази. У більшості країн OECD оподатковуваний прибуток визначається на основі бухгалтерського фінансового результату з урахуванням установлених податковим законодавством коригувань [18; 21]. До таких коригувань належать правила амортизації основних засобів, визнання окремих витрат, перенесення податкових збитків і врахування фінансових результатів контрольованих операцій. Однією з тенденцій розвитку корпоративного оподаткування є прагнення забезпечити належну широту податкової бази, водночас зберігаючи стимули для продуктивних інвестицій. При цьому прискорена амортизація не обов'язково обмежується: в окремих країнах її, навпаки, використовують як інструмент підтримки капіталовкладень. Отже, визначальним є не саме скорочення податкових пільг, а формування збалансованої системи, у якій стимули мають чітке економічне обґрунтування.

Важливим елементом регулювання є правила перенесення податкових збитків минулих періодів. У низці країн OECD право на зменшення поточного оподатковуваного прибутку на суму перенесених збитків обмежується певною часткою прибутку або супроводжується іншими законодавчими умовами [18]. Такі обмеження дають змогу запобігати надмірному відтермінуванню податкових платежів і підтримувати стабільність бюджетних надходжень. Водночас їх застосування має враховувати циклічність підприємницької діяльності та потребу зберегти можливість відновлення компаній після періодів збитковості.

У сфері стимулювання підприємницької активності в європейських країнах переважає прагнення поєднувати загальні умови оподаткування з адресними інструментами підтримки інновацій та інвестицій. Зокрема, податкові кредити й інші стимули для досліджень і розробок (R&D tax incentives) застосовуються у Франції, Великій Британії, Нідерландах та Італії [14; 21]. Їх призначення полягає у зниженні вартості інноваційної діяльності для підприємств і стимулюванні приватних інвестицій у наукові дослідження та технологічний розвиток. Іншим інструментом є так звані патентні бокси (patent boxes), які передбачають пільгове оподаткування окремих доходів від кваліфікованих об'єктів інтелектуальної власності. Умови застосування таких режимів відрізняються між країнами, а їх відповідність міжнародним стандартам передбачає, зокрема, дотримання підходу, за яким податкові переваги пов'язуються з фактичною діяльністю з досліджень і розробок. Інвестиційні стимули та спеціальні економічні зони також використовуються для залучення капіталу й підтримки регіонального розвитку [3].

Зарубіжний досвід свідчить, що результативність податкових стимулів залежить від їх адресності, прозо-

рості та узгодженості із загальною економічною політикою. Такі інструменти можуть бути ефективнішими за загальне зниження ставок, коли спрямовуються на діяльність із позитивними зовнішніми ефектами, зокрема дослідження, розробки та модернізацію виробництва. Проте вони не є універсально ефективними: надмірна кількість пільг ускладнює адміністрування, створює можливості для агресивного податкового планування та може призводити до необґрунтованих втрат бюджетних доходів. Для України це зумовлює необхідність оцінювати податкові стимули з урахуванням їх бюджетної вартості, додаткового інвестиційного ефекту та відповідності правилам ЄС.

Ще одним напрямом порівняння є розподіл надходжень від корпоративного оподаткування між рівнями бюджетної системи. У Німеччині податок на прибуток корпорацій поєднується із солідарним збором, тоді як муніципальний промисловий податок (Gewerbesteuer) є окремим податком, що формує важливу частину доходів місцевого самоврядування. Сукупне податкове навантаження на компанії залежить, зокрема, від місцевого коефіцієнта цього податку [21]. Подібні особливості багаторівневого оподаткування характерні й для інших федеративних держав, зокрема Швейцарії. В Україні податок на прибуток підприємств переважно належить до доходів державного бюджету, а можливості зміни розподілу відповідних надходжень потребують окремого аналізу. Закріплення частини податку за місцевими бюджетами потенційно могло б посилити зацікавленість територіальних громад у розвитку підприємництва, проте водночас створювало б ризики нерівномірності бюджетних ресурсів між регіонами. Тому доцільність такого кроку слід оцінювати з огляду на систему міжбюджетного вирівнювання та фіскальну спроможність громад.

Важливим компонентом сучасного корпоративного оподаткування є протидія ухиленню від сплати податків та агресивному податковому плануванню. У межах Плану BEPS, розробленого OECD та G20, сформовано міжнародні підходи до протидії розмиванню податкової бази й переміщенню прибутків до юрисдикцій із низьким рівнем оподаткування. В Європейському Союзі відповідні підходи, зокрема, реалізуються через Директиву ATAD, яка передбачає правила щодо контрольованих іноземних компаній (CFC), обмеження вирахування процентних витрат, оподаткування при виході активів із податкової юрисдикції (exit tax) та протидії гібридним невідповідностям. Зокрема, загальне правило обмеження процентних витрат передбачає їх вирахування в межах 30 % EBITDA з урахуванням винятків і спеціальних положень, установлених законодавством [13; 19].

До інструментів міжнародної податкової прозорості належить також звітність у розрізі країн (Country-by-Country Reporting), яка дає змогу податковим органам оцінювати розподіл доходів, прибутків, податків та економічної діяльності великих міжнародних груп. Окремим напрямом є ініціативи ЄС щодо запобігання використанню компаній без належної економічної присутності для отримання податкових переваг. Водночас такі ініціативи необхідно відрізняти від норм, які вже набули чинності. Важливим етапом міжнародної податкової реформи стало також погодження глобального мінімального ефективного рівня оподаткування у розмірі 15 % для великих міжнародних груп, що відповідають установленим критеріям Pillar Two [13; 19].

Для України імплементація міжнародних стандартів протидії розмиванню податкової бази є важливою складовою наближення національної системи оподаткування до міжнародних вимог і практик ЄС. В Україні вже запроваджено правила оподаткування контрольованих іноземних компаній, удосконалюються механізми трансфертного ціноутворення та застосовуються обмеження щодо вирахування процентних витрат. Подальші кроки мають бути спрямовані на послідовне виконання міжнародних зобов'язань, розвиток автоматичного обміну податковою інформацією, підвищення якості податкового контролю та забезпечення передбачуваності законодавства [1; 13; 19]. Питання застосування правил глобального мінімального оподаткування потребує окремого визначення з урахуванням міжнародних зобов'язань України, національного законодавства та критеріїв охоплення відповідних міжнародних груп.

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду, узгоджений із результатами порівняння ставок у таблиці 1, свідчить, що ефективність корпоративного оподаткування визначається не лише рівнем номінальної ставки. Важливими чинниками є структура податкової бази, модель оподаткування розподіленого прибутку, обґрунтованість інвестиційних стимулів, розподіл бюджетних надходжень і дієвість механізмів протидії ухиленню від оподаткування. Для України пріоритетним напрямом є формування збалансованої системи, яка поєднуватиме фіскальну достатність, стимули для реінвестування та інновацій, прозорість податкових правил і поступове наближення до стандартів ЄС.

На основі проведеного аналізу зарубіжного досвіду корпоративного оподаткування можна визначити основні напрями вдосконалення системи оподаткування прибутку підприємств в Україні (табл. 2). Їх реалізація має ґрунтуватися на поєднанні фіскальної ефективності, стимулювання інвестиційної діяльності, забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження та наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

По-перше, доцільно оцінити можливості запровадження елементів моделі оподаткування розподіленого прибутку. Досвід Естонії та Латвії свідчить, що відтермінування оподаткування прибутку до моменту його розподілу може створювати стимули для реінвестування коштів у розвиток підприємств [2; 4; 5]. В Україні доцільно розглянути можливість поетапного впровадження окремих елементів цієї моделі з попереднім оцінюванням її впливу на інвестиційну активність і бюджетні надходження. Одним із варіантів може бути пілотне застосування відповідного режиму для визначених категорій підприємств за умови встановлення чітких критеріїв участі, запобіжників проти штучного виведення прибутку та механізмів компенсації можливих бюджетних втрат. Альтернативним підходом є запровадження цільових стимулів для прибутку, реінвестованого у визначені інвестиційні проєкти [6]. Вибір конкретного механізму має здійснюватися на основі порівняння його очікуваних економічних результатів, адміністративних витрат і фіскальних ризиків.

По-друге, необхідно оцінити доцільність диференціації ставок податку на прибуток для малого та серед-

Таблиця 2

Ключові напрями вдосконалення оподаткування прибутку підприємств в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду

Напрям реформування	Зарубіжна практика	Очікуваний результат
Запровадження елементів оподаткування розподіленого прибутку	Естонія, Латвія [2; 5; 6]	Стимулювання реінвестування та накопичення власного капіталу
Диференціація ставок для малого та середнього бізнесу	Польща, Бельгія [16; 19]	Зменшення податкового навантаження на відповідні категорії підприємств
Цільові стимули для досліджень, розробок та інвестицій	Франція, Велика Британія, Нідерланди, Італія [15; 16]	Підтримка інновацій, модернізації та капіталовкладень
Удосконалення правил перенесення збитків	Практики країн OECD [13]	Збалансування захисту податкової бази та можливостей відновлення підприємств
Посилення міжнародних антиухильних механізмів	OECD BEPS, Директива ATAD, Pillar Two [14; 21]	Протидія розмиванню податкової бази та підвищення податкової прозорості
Цифровізація та вдосконалення податкового адміністрування	Практики податкових органів країн ЄС [1; 22]	Зменшення адміністративних витрат і підвищення добровільного дотримання законодавства

Джерело: сформовано автором на основі [1–3; 5–7; 13–16; 21; 22]

нього бізнесу. Прикладом для порівняння є Польща, де за встановлених законодавством умов застосовується ставка 9 %, а також Бельгія, яка передбачає знижену ставку для відповідних малих компаній щодо частини оподатковуваного прибутку [21; 17]. З урахуванням цих практик в Україні можна розглянути запровадження зниженої ставки для підприємств, які відповідають чітко визначеним критеріям щодо розміру доходу, структури власності та характеру діяльності. Конкретний поріг доходу та рівень ставки, зокрема в межах 9–12 %, потребують окремого економічного обґрунтування й оцінювання впливу на бюджет.

Очікуваними перевагами такого підходу можуть бути зменшення податкового навантаження на малі підприємства, підтримка їхнього розвитку та створення сприятливіших умов для переходу на загальну систему оподаткування. Водночас необхідно передбачити запобіжники проти штучного поділу підприємств з метою отримання податкових переваг. Доцільність диференціації ставок має визначатися з урахуванням співвідношення очікуваного стимулюючого ефекту та можливих втрат бюджетних доходів [3].

По-третє, важливим напрямом є розвиток цільових податкових стимулів для інвестиційної та інноваційної діяльності. З урахуванням досвіду Франції, Великої Британії, Нідерландів та Італії доцільно розглянути можливості запровадження податкових кредитів або додаткових відрахувань на витрати на дослідження та розробки [14; 21]. В українських умовах такі інструменти можуть бути спрямовані на підтримку технологічної модернізації, енергоефективності, оборонно-промислового комплексу та інших стратегічно важливих напрямів. Для інноваційних підприємств також можуть розглядатися тимчасові податкові стимули, однак їх застосування має враховувати міжнародні зобов'язання України та правила державної допомоги.

Основними умовами запровадження таких заходів мають бути прозорість критеріїв, обмеження граничного обсягу пільги, контроль за цільовим використанням коштів і регулярне оцінювання результативності. Це дасть змогу зосередити бюджетні ресурси на діяльності, яка створює додаткову економічну цінність, і зменшити ризик надання необґрунтованих податкових переваг.

По-четверте, необхідно вдосконалити правила перенесення збитків минулих податкових періодів. Міжнародна практика передбачає різні підходи до використання накопичених збитків, зокрема обмеження їх зарахування проти прибутку наступних періодів [18]. Для України доцільно оцінити можливість запровадження або коригування таких обмежень з урахуванням потреби забезпечити стабільність бюджетних надходжень і водночас не створювати надмірного податкового навантаження на підприємства, які відновлюють діяльність після збиткових періодів. Конкретні параметри обмежень мають визначатися на основі моделювання їхніх фіскальних та економічних наслідків. Особливого врахування потребують обставини діяльності підприємств в умовах воєнних ризиків і післявоєнного відновлення.

По-п'яте, пріоритетним напрямом є вдосконалення податкового адміністрування та посилення міжнародної податкової співпраці. До основних заходів належать подальша цифровізація податкових послуг, розвиток ризикоорієнтованого підходу до перевірок, удосконалення системи попередніх податкових роз'яснень для складних операцій, підвищення прозорості процедур податкового контролю та професійна підготовка працівників Державної податкової служби. Окреме значення мають розвиток обміну податковою інформацією, співпраця з податковими органами держав ЄС і вдосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням [1; 20].

Застосування зазначених заходів має сприяти підвищенню добровільного дотримання податкового законодавства, зменшенню адміністративних витрат платників і поліпшенню якості податкового контролю. Водночас очікувані результати залежатимуть від послідовності впровадження реформ, інституційної спроможності податкових органів і стабільності нормативно-правового середовища.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що зарубіжний досвід корпоративного оподаткування становить важливу основу для вдосконалення податкової політики України. Аналіз практики європейських країн

показав, що ефективність податку на прибуток підприємств залежить не лише від номінальної ставки, а й від особливостей визначення податкової бази, механізмів стимулювання інвестицій і реінвестування, правил використання податкових збитків та ефективності адміністрування. Важливу роль відіграють також міжнародні стандарти протидії ухиленню від оподаткування та забезпечення податкової прозорості.

Установлено, що міжнародна практика пропонує декілька підходів до вдосконалення корпоративного оподаткування. Зокрема, естонська та латвійська моделі оподаткування розподіленого прибутку створюють стимули для реінвестування коштів, тоді як диференційовані ставки й адресні податкові стимули дають змогу підтримувати окремі категорії підприємств та інноваційну діяльність. Водночас ефективність таких інструментів залежить від особливостей національної економіки, якості податкового адміністрування та здатності держави мінімізувати бюджетні втрати.

На основі узагальнення зарубіжного досвіду обґрунтовано основні напрями вдосконалення системи оподаткування прибутку підприємств в Україні: оцінювання можливостей застосування елементів моделі оподаткування розподіленого прибутку; визначення доцільності диференціації ставок для малого та середнього бізнесу; розвиток цільових стимулів для інноваційної й інвестиційної діяльності; удосконалення правил перенесення збитків; посилення міжнародної податкової співпраці та цифровізація адміністрування. Запропоновані напрями узагальнено в таблиці 2.

Практична реалізація зазначених пропозицій потребує попереднього оцінювання їхніх фіскальних, економічних та адміністративних наслідків. Особливо важливо забезпечити баланс між стимулюванням інвестиційної активності й збереженням стабільних бюджетних надходжень. У цьому контексті доцільно віддавати перевагу прозорим і адресним інструментам підтримки, результативність яких можна оцінити за визначеними показниками.

Отже, вдосконалення корпоративного оподаткування в Україні має відбуватися комплексно, з урахуванням національних економічних умов, потреб післявоєнного відновлення, євроінтеграційних зобов'язань і вимог міжнародної податкової прозорості. Адаптація зарубіжних практик повинна передбачати не механічне копіювання окремих моделей, а їх критичне оцінювання та пристосування до вітчизняних умов. Перспективи подальших досліджень пов'язані з кількісним моделюванням фіскальних наслідків запропонованих реформ, оцінюванням їхнього впливу на інвестиційну активність і визначенням оптимальних параметрів податкових стимулів.

Бібліографічний список:

1. Валігура В. А., Шептак А. Б., Сорока М. В. Нові ініціативи ЄС у сфері гармонізації оподаткування бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. С. 214–220. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-47

2. Герасимова В. О., Алафанова Н. О. Міжнародний досвід впровадження податку на виведений капітал: проблемні аспекти та перспективи для України. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 2(88). С. 174–178. DOI: https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-174-178

3. Горпинюк З. С. Зарубіжний досвід формування та реалізації податкової політики та його імплементація в Україні. *Ефективність державного управління*. 2024. Вип. 1. С. 112–120. DOI: https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217622

4. Заха Д., Бетлій О. Оподаткування розподіленого прибутку: міжнародний досвід : аналітична записка. Київ : ІЕД, 2017. 8 с. URL: https://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2017/PB_03_2017_ukr.pdf

5. Заха Д., Оттен Т., Бетлій О., Джуччі Р. Податок на прибуток підприємств чи податок на виведений капітал: аналіз та рекомендації. Київ : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2017. URL: http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work?pid=5642 (

6. Калініченко З. Д. Законопроект про запровадження податку на виведений капітал та можливі наслідки реформування корпоративного оподаткування. *Право та інновації*. 2022. № 3(39). С. 34–41. DOI: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-4

7. Краєвський В. М., Скорик М. О., Іванишина О. С. Порівняльна фіскальна парадигма податку на прибуток і корпоративного податку: обліково-аналітичний вимір. *Економіка та суспільство*. 2025. № 81. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-157

8. Маряниченко Б. В., Педько А. Б. Фіскальна ефективність ключових корпоративних податків: методичні і прикладні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-45

9. Міністерство фінансів України. Бюджет України 2024 : статистичний збірник. Київ, 2025. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Badgef%20of%20Ukraine2024.pdf

10. Соколенко В. А., Панченко А. С. Вплив законодавчих змін на податок на прибуток підприємств. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2016. № 43(1215). С. 85–90. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/items/123456

11. Токарєва К. О. Податок на виведений капітал в Україні: сутність та перспективи. *Наукові праці НДІ фінансового права*. 2018. № 4. С. 45–52. URL: https://ndifp.org.ua/publications/2018-4/

12. Ярема Я. Р., Бей І. М. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 4(15). С. 112–118. DOI: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-15

13. Council of the European Union. Council Directive (EU) 2022/2523 of 14 December 2022 on ensuring a global minimum level of taxation for multinational enterprise groups and large-scale domestic groups in the Union. *Official Journal of the European Union*. 2022. L 328. P. 1–58. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2523

14. European Commission. Taxation Trends in the European Union. 2021 edition. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2021. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5b94e4e-d4f1-11eb-895a-01aa75ed71a1

15. Eurostat. Tax revenue statistics. Luxembourg, 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics

16. International Monetary Fund. Taxing Multinationals in Europe. IMF Policy Paper No. 2021/017. Washington, DC, 2021. URL: https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2021/06/25/Taxing-Multinationals-in-Europe-460693

17. KPMG. Corporate Tax Rates Table. 2023. URL: https://kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online.html

18. OECD. Revenue Statistics 2025. Paris : OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/revenue-statistics-2025_3a264267-en.html

19. OECD. Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Administrative Guidance on the Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two), June 2024. Paris : OECD, 2024. URL: https://www.oecd.org/tax/beps/administrative-guidance-global-anti-base-erosion-rules-pillar-two-june-2024.pdf

20. PwC. Worldwide Tax Summaries. Corporate Taxes 2024/25. 2024. URL: https://taxsummaries.pwc.com/corporate-taxes (дата звернення: 29.08.2026).

21. Tax Foundation. Corporate Tax Rates around the World, 2024. Washington, DC, 2024. URL: https://taxfoundation.org/data/all/global/corporate-tax-rates-by-country-2024/

22. Tax Foundation. International Tax Competitiveness Index 2025. Washington, DC, 2025. URL: https://taxfoundation.org/research/all/global/2025-international-tax-competitiveness-index/

23. Yanatma S. Tax Competitiveness Index: Which countries are performing best in Europe? *Euronews*. 2 November 2025. URL: https://www.euronews.com/business/2025/11/02/tax-competitiveness-index-which-countries-are-performing-best-in-europe

References:

1. Valihura V. A., Sheptak A. B., Soroka M. V. (2025) Novi initsiatyvy YeS u sferi harmonizatsii opodatkuvannia biznesu [New EU initiatives in the field of business tax harmonization]. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society, vol. 71, pp. 214–220. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-47

2. Herasymova V. O., Alafanova N. O. (2019) Mizhnarodnyi dosvid vprovadzhennia podatku na vyvedenyi kapital: problemni aspekty ta perspektyvy dlia Ukrainy [International experience of implementing the exit capital tax: problematic aspects and prospects for Ukraine]. *Visnyk ZhDTU: Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – Bulletin of ZhDTU: Economics, Management and Administration*, vol. 2(88), pp. 174–178. DOI: https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-174-178

3. Horpyniuk Z. S. (2024) Zarubizhnyi dosvid formuvannia ta realizatsii podatkovoi polityky ta yoho implementatsiia v Ukraini [Foreign experience in the formation and implementation of tax policy and its implementation in Ukraine]. *Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia – Efficiency of Public Administration*, vol. 1, pp. 112–120. DOI: https://doi.org/10.33990/2070-4011.64.2020.217622

4. Zakha D., Betlii O. (2017) Opodatkuvannia rozpodilenoho prybutku: mizhnarodnyi dosvid: analitychna zapyska [Taxation of distributed profit: international experience: analytical note]. Kyiv: IED. Available at: https://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2017/PB_03_2017_ukr.pdf

5. Zakha D., Otten T., Betlii O., Dzhuchchi R. (2017) Podatok na prybutok pidpryiemstv chy podatok na vyvedenyi kapital: analiz ta rekomendatsii [Corporate income tax or exit capital tax: analysis and recommendations]. Kyiv: Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. Available at: http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work?pid=5642

6. Kalinichenko Z. D. (2022) Zakonoproekt pro zaprovadzhennia podatku na vyvedenyi kapital ta mozhlyvi naslidky reformuvannia korporatyvnoho opodatkuvannia [Draft law on the introduction of the exit capital tax and possible consequences of reforming corporate taxation]. *Pravo ta innovatsii – Law and Innovations*, vol. 3(39), pp. 34–41. DOI: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-4

7. Kraievskyi V. M., Skoryk M. O., Ivanyshyna O. S. (2025) Porivnialna fiskalna paradyhma podatku na prybutok i korporatyvnoho podatku: oblikovo-analitychnyi vymir [Comparative fiscal paradigm of profit tax and corporate tax: accounting and analytical dimension]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 81. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-157

8. Marianichenko B. V., Pedko A. B. (2024) Fiskalna efektyvnist kliuchovykh korporatyvnykh podatkiv: metodychni i prykladni aspekty [Fiscal efficiency of key corporate taxes: methodological and applied aspects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 68. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-45 (accessed August 29, 2026).

9. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2025) Biudzhet Ukrainy 2024: statystychnyi zbirnyk [Budget of Ukraine 2024: statistical collection]. Kyiv. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/Badgef%20of%20Ukraine2024.pdf

10. Sokolenko V. A., Panchenko A. S. (2016) Vplyv zakonodavchykh zmin na podatok na prybutok pidpryiemstv [Impact of legislative changes on corporate income tax]. *Visnyk NTU «KhPI» – Bulletin of NTU "KhPI"*, vol. 43(1215), pp. 85–90. Available at: https://repository.kpi.kharkov.ua/items/123456

11. Tokarieva K. O. (2018) Podatok na vyvedenyi kapital v Ukraini: sutnist ta perspektyvy [Exit capital tax in Ukraine: essence and prospects]. *Naukovi pratsi NDI finansovoho prava – Scientific Works of the Research Institute of Financial Law*, vol. 4, pp. 45–52. Available at: https://ndifp.org.ua/publications/2018-4/

12. Yarema Ya. R., Bei I. M. (2019) Adaptatsiia zarubizhnoho dosvidu opodatkuvannia prybutku pidpryiemstv do vitchyznianoi praktyky [Adaptation of foreign experience in corporate profit taxation to domestic practice]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk – Pryazovskyi Economic Herald*, vol. 4(15), pp. 112–118. DOI: https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-15

13. Council of the European Union (2022) Council Directive (EU) 2022/2523 of 14 December 2022 on ensuring a global minimum level of taxation for multinational enterprise groups and large-scale domestic groups in the Union. *Official Journal of the European Union*, vol. L 328, pp. 1–58. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2523

14. European Commission (2021) Taxation Trends in the European Union. 2021 edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d5b94e4e-d4f1-11eb-895a-01aa75ed71a1

15. Eurostat (2022) Tax revenue statistics. Luxembourg. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?-title=Tax_revenue_statistics

16. International Monetary Fund (2021) Taxing Multinationals in Europe. IMF Policy Paper No. 2021/017. Washington, DC. Available at: https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2021/06/25/Taxing-Multinationals-in-Europe-460693

17. KPMG (2023) Corporate Tax Rates Table. Available at: https://kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online.html

18. OECD (2025) Revenue Statistics 2025. Paris: OECD Publishing. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/revenue-statistics-2025_3a264267-en.html

19. OECD (2024) Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Administrative Guidance on the Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two), June 2024. Paris. Available at: https://www.oecd.org/tax/beps/administrative-guidance-global-anti-base-erosion-rules-pillar-two-june-2024.pdf

20. PwC (2024) Worldwide Tax Summaries. Corporate Taxes 2024/25. Available at: https://taxsummaries.pwc.com/corporate-taxes (accessed August 29, 2026).

21. Tax Foundation (2024) Corporate Tax Rates around the World, 2024. Washington, DC. Available at: https://taxfoundation.org/data/all/global/corporate-tax-rates-by-country-2024/

22. Tax Foundation (2025) International Tax Competitiveness Index 2025. Washington, DC. Available at: https://taxfoundation.org/research/all/global/2025-international-tax-competitiveness-index/

23. Yanatma S. (2025, November 2) Tax Competitiveness Index: Which countries are performing best in Europe? *Euronews*. Available at: https://www.euronews.com/business/2025/11/02/tax-competitiveness-index-which-countries-are-performing-best-in-europe

Дата надходження статті: 30.09.2026
Дата прийняття статті до публікації: 11.11.2026
Дата публікації статті: 19.11.2026